

встановлення більш чіткої системи влади, під якою люди жили до самого визволення [3, с. 34].

Отже окупація не залишила без втрат майже нікого, вона торкнулася всіх, це була величезна біда для звичайного населення. Всі дії місцевого населення під окупацією були спрямовані на те, аби вижити в умовах відвертого насилля, непомірно тяжкої та виснажливої праці. Але харків'яни і в таких страшних умовах показали, які вони є насправді, вони виявили найкращі притаманні їм риси – мужність, витримку, згуртованість, здатність не складати руки в жахливих умовах, боротися за життя своє та близьких людей до кінця. Всупереч нацистським планам, тяжко потерпаючи від голоду та холоду, пошесних захворювань, туберкульозу та серцевих розладів, харків'яни не лише перебороли смерть, зберегли місто, і в таких умовах ще спромоглися на опір гітлерівському агресору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конюшенко П. Харьков огненные годы 1941-1943 / Конюшенко П. Х. : .Золотые страницы, 2013. 202 с.
2. Дьякова О. Харківщина в роки Великої Вітчизняної війни: Методичні рекомендації з історії рідного краю / Дьякова О.В. Х., 2013. 99 с.
3. Скоробогатов А. Харків у часи німецької окупації (1941–1943) / А. В. Скоробогатов. Х. : Прапор, 2004. 368 с.
4. Дьякова О. Харківщина у роки Великої Відчизняної війни: документи і матеріали / Укладач О.В. Дьякова. Х.: «Видавництво САГА», 2010. 386 с.
5. Скоробагатов А. Харківське міське самоуправління в 1941 – 1943 рр. // Вісн. Харк. ун-ту. 1997. № 396: Історія. Вип. 29. С. 167–176.

Тимченко Яна ЕН18-16,
Яремчук Ольга ТР 18-86

Науковий керівник:
д. п. н., проф. Данченко І.О.

Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: СТУДЕНТСЬКИЙ ПОГЛЯД

Вважаємо, що ефективність гуманізації вищої освіти визначається сформованістю викладача як особистості. Ми приєднуємося до думки А. Сущенка про необхідність приділення особливої уваги особистості викладача, сприяння процесу самореалізації його гуманістичного потенціалу у педагогічній діяльності, об'єктивації гуманістичних резервів як елементів мотиваційної сфери та структури особистості [5, с. 38].

Сучасні вимоги до особистості педагога полягають у тому, що: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах» [1, с. 412].

Відповідно до теоретичного дослідження нами визначено сукупність якостей, необхідних викладачам для реалізації гуманістично орієнтованої діяльності в підготовці фахівців.

Професійні знання: методологічні – включають змістовні поняття про гуманізм, гуманність, гуманітаризацію освіти; соціально-гуманітарну та професійну підготовку; основні напрями гуманістичної спрямованості, а також загальні принципи психолого-педагогічних явищ;

теоретичні – визначення гуманістичної спрямованості дисциплін соціально-гуманітарного та

спеціального циклів; особистісно-орієнтована дидактика; процеси гуманізації та гуманітаризації в професійній освіті, цілі та завдання гуманістичної освіти; принципи, форми і методи гуманістичного навчання; методичні – особливості соціально-гуманітарної та професійної підготовки в аграрному ВНЗ; технологічні – засоби і прийоми гуманізації освіти.

Професійні вміння: гностичні – вміння створити психологічний клімат довіри, форми спілкування в процесі навчання з урахуванням індивідуальних особливостей особистості; вміння коректно формулювати і аргументувати, відстоюючи свою думку; уникати авторитаризму і зверхності; інформаційні – прагнення і здатність адаптувати навчальну інформацію відповідно до індивідуальних потреб і можливостей студентів, бути орієнтованим на їхні інтереси і потреби; організаторські – вміння організовувати навчально-виховну та позанавчальну роботу з кожним студентом, активізувати його здібності; комунікативні – вміння викликати довіру, створювати ситуацію успіху, співчуття і спільності в розв'язанні поставлених завдань; враховувати індивідуальні особливості, вміння бути емпатійним; технологічні – вміння залучити студента до розв'язання поставлених на занятті завдань, використовуючи принципи гуманізму, емоційно-позитивну атмосферу в процесі навчання; прикладні – вміння враховувати і контролювати прояви своїх індивідуальних особливостей в ситуації взаємодії [4, с. 60].

Вважаємо, що результативність процесу гуманізації освіти у вищій школі зумовлюється особливостями педагогічної діяльності викладача, яка виявляється не тільки у правильному підборі змісту, технологій, форм і методів навчання, а й у систематичній

цілеспрямованій роботі над собою, у розвитку та вдосконаленні моральних якостей власної особистості.

Сьогодні підходити до навчального процесу у вищій школі так, як це було раніше, не раціонально. Безапеляційна влада авторитарної педагогіки надто розділяє викладача і студента. Вона затьмарює рівноправність двох сторін (викладач – студент), гнітить, не дає можливості молодим людям всебічно проявити себе. Необхідно віддавати перевагу демократичній педагогіці, співпраці, яка ставить перед собою мету рівноправних відносин між студентами і викладачами, руйнує бар'єр між тим, хто навчає, і тим, кого навчають. Це педагогіка взаємної довіри і поваги, співдружності і творчості.

На жаль, на сучасному етапі дотримання викладачами педагогічно доцільних гуманістичних принципів у правильному доборі змісту, технологій, форм і методів навчання майже не реалізується. Переважна більшість викладачів схиляється до використання традиційних форм навчання, керуючись при цьому різними причинами.

Вважаємо, що однією з домінантних причин неактивної участі викладача у вирішенні завдань гуманізації освіти є питання оцінювання педагогічної діяльності викладачів університетів України. Серед можливого спектра джерел оцінювання викладача аграрного університету використовується лише один – самооцінка. Розглянемо цей аспект докладніше.

Рейтинг сучасного викладача вищих аграрних навчальних закладів визначається за результатами його навчальної, навчально-методичної, наукової, виховної діяльності та впровадження наукових досягнень у виробництво. Викладач, маючи детальну методику щодо оцінювання його навчально-науково-методичних здобутків за рік, самостійно визначає свій рейтинг. На результати його навчальної роботи суттєво впливає кількість виконаних навчальних годин; в оцінюванні результатів методичної роботи домінує кількість опублікованих методичних рекомендацій та їх обсяг (в друкованих аркушах); наукові здобутки, переважно, визначаються кількістю доповідей на науково-методичних конференціях, статей, монографій. При підбитті підсумків виховної роботи враховується кількість проведених виховних заходів – бесід зі студентами, екскурсій, вечорів, конкурсів тощо.

Таким чином, в рейтинговому оцінюванні педагогічної діяльності викладача аграрного ВНЗ акценти зроблені на кількісних показниках його роботи, а якісні показники педагогічної діяльності лишаються поза увагою. Мова йде про лекційну майстерність викладача, його вміння реалізовувати сучасні дидактичні технології, педагогічну техніку, вагомість наукових здобутків (розроблені наукові технології, методики, системи, а не кількість надрукованих наукових статей) та ін. [2, с. 57].

У зв'язку з цим, вважаємо, для вирішення цієї проблеми доцільним звернутися до досвіду системи вищої освіти США, де домінують підходи, згідно з якими якість роботи викладача є визначальним критерієм оцінювання його діяльності. Оцінювання проводиться на основі комплексного вивчення діяльності викладача, де джерелами його оцінки є: систематичний формальний рейтинг у студентів; неформальний рейтинг у студентів; оцінка керівника; рейтинг серед колег; оцінювання комітету викладачів; зміст конспектів курсу, що викладається; участь викладача в робочих семінарах; залишкові знання студентів; результати іспитів; популярність елективних курсів (кількість студентів, що їх відвідує); самооцінка (підсумкова доповідь викладача).

Варто відзначити, що оцінювання педагогічної діяльності викладачів університетів США є різнобічним, у ньому задіяні колеги, адміністрація, студенти, громадськість. Слід сказати, що домінуючими показниками при оцінюванні педагогічної майстерності викладача є думки студентів та результати його навчальної роботи. Зокрема після оволодіння курсом студентам пропонується оцінити його важливість, корисність, логічність змісту тощо. Крім того, респонденти оцінюють педагогічну техніку викладача, особистісні якості, ставлення до студентів, визначають сильні і слабкі його сторони.

Слід наголосити на тому, що результати оцінювання викладачів студентами доступні широкому загалу. Для того, щоб не помилитися у правильності свого вибору, студенти знайомляться зі змістом і послідовністю курсу та результатами анкетування викладача своїми попередниками (переважно курс викладають декілька викладачів). У свою чергу, і для викладачів корисною є інформація про ставлення студентів до пропонованого курсу та до нього як до педагога. Вважаємо, що висвітлений досвід організації оцінювання педагогічної діяльності викладачів університетів США може стати цінним джерелом ідей для формування особистості викладача вищої школи, здатного здійснювати навчання студентів на гуманістичних засадах.

Важливою причиною гальмування процесу формування гуманістичної спрямованості особистості майбутнього фахівця вважаємо однобоке розуміння освітньої діяльності викладачами ВНЗ. На відміну від викладачів вищих навчальних закладів педагогічного профілю, які мають професійну вищу педагогічну освіту, збагачену особистим досвідом викладання в школі і досвідом педагогічних досліджень в аспірантурі педагогічного ВНЗ, викладачі багатьох ВНЗ іншого профілю (технічних, економічних, медичних, сільськогосподарських тощо) не мають професійної психолого-педагогічної підготовки, а є фахівцями з різних предметних галузей, не орієнтованих на освітню діяльність.

Специфікою вищої аграрної освіти є те, що викладачі ВНЗ в більшості своїй мають фахову сільськогосподарську освіту, ставлячись

до педагогічної діяльності як до виробничої сфери. В організації навчально-виховного процесу у зв'язку з таким розумінням освітньої діяльності виникають певні труднощі. У практиці навчання недостатньо реалізується аксіологічний потенціал дисциплін загальнокультурної і професійної підготовки суспільствознавства. Більшість викладачів своїм основним завданням вбачає забезпечення засвоєння студентами інженерно-технічних спеціальностей необхідних знань, умінь і навичок, а формування гуманістичних цінностей вважає прерогативою сім'ї, церкви, громадських організацій та відповідних посадових осіб у ВНЗ (кураторів академічних груп, заступників деканів з виховної роботи, студентського активу тощо).

Висновки. Особливої значущості набуває проблема розвитку особистості викладача вищої школи, здатного здійснювати навчання студентів в умовах гуманізації освіти. На жаль, належна робота в цьому напрямі в навчальних закладах не має чіткої цілеспрямованості і послідовності, а то й зовсім відсутня. Традиційна система навчання, що відрізняється стійкістю і консерватизмом, не сприяє формуванню особистості викладача вищої школи, здатного здійснювати навчання майбутніх фахівців на гуманістичних засадах.

Актуальними перспективами подальших досліджень є вивчення форм і методів підготовки викладача і його розвиток як фахівця й особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.
2. Вощевська О.В. Професійна підготовка інженерів-аграрників в системі вищої освіти США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вощевська Ольга Володимирівна. – Тернопіль, 2008. – 125 с.
3. Зязюн І.А. Сучасна освіта в контексті гуманістичної філософії / І.А. Зязюн // Діалог культур: Україна у новому контексті: філософія освіти. – Львів: Світ, 1999. – С. 5–12.
4. Нерух Н.Б. Формування гуманістичної спрямованості майбутніх агрономів в процесі вивчення соціогуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нерух Наталія Василівна. – К., 2009. – 298 с.
5. Сущенко А.В. Теоретико-методичні основи гуманізації педагогічної діяльності вчителя в основній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А.В. Сущенко. – Харків, 2004. – 44 с.